

Uusikirkkolaisia sananparsia

Seuraavat sanonnat on merkinnyt muistiin **Maire Salminen** synt. 14.03.1931

Maire Salminen kirjoitti lähetyksensä saatteeksi:

Sanonnat ovat äitini **Anna Raaskan** (1.10.1892 - 11.4.1970) sanontoja. Asuimme Uudenkirkon pitäjän Metsäkylässä. Evakkomatalla päädyimme Nurmijärven Rajamäelle. Olin talvisodan alkaessa 8-vuotias, joten sanonnat ovat jääneet mieleeni luultavasti myöhemmin.

1. Pyhätyöl ei uo siunausta.
2. Kotihista varasta ei voi estää.
3. Onks pienat puhtaat?
4. Hää o maska ihmine.
5. Pois silmiist, pois mieleest.
6. Hyvä on ku tulloot, viel paremp ku lähtööt.
7. Tietä lapsel, mää itse peräst.
8. Se on ku pankkii panis ko nuor ihmine makkaa.
9. Terve laps liikkuu.
10. Ratio rompottaa.
11. Ei lämmi luita murjo.
12. Itku pitkääst ilost.
13. Kyl routa porsaa kottii ajjaa.
14. Kyl aika tavaran kaupitsoo.
15. A vot! Ta vai!

Sanonnat merkinnyt muistiin: **Maila Riski**, synt. 09.04.1919

Maila Riski on kuullut ja käyttänyt karjalaisia sanontoja aivan lapsuudestaan asti ja käyttää niitä edelleen.

1. Isä oppi pojale, sia kärsä porsahalle.
2. Eihä juosse jauheta, eikä nelisii kynnetä.
3. Kyl rahal saap ja hevoseel pääsöö.
4. Suolane ja sakkee, se o köyhä makkee.
5. Suu söis ja vatsa vetäis, mut ei kestä kehnot kintut.
6. Vie sie mie vikise, uo vievinnäis väkise mie tuo puolet mielelläi.
7. Eihä tyhjä maksa Sykeläaskää mittää, Eskpääs ei eisikää.
8. Meil männää vaik teil ei ois leipääkää.

Seuraavat sanonnat merkinnyt muistiin: **Raita Parkkunen**, synt. 22.03.1930

Olen kuullut uusikirkkolaisia sanontoja aivan lapsuudesta asti ja käyttänyt niitä koko ajan. Sitä en pysty sanomaan, minkä sanonnan olen kuullut kotona Karjalassa ja minkä taas myöhemmin. Ne ovat vain kuuluneet jokapäiväiseen käyttöön ja kuuluvat vieläkin samoin kuin uusikirkkolainen murre, jota käytämme sisarusten ja sukulaisten kesken sekä silloin kun tiedän puhekumppanin sitä osaavan ja haluavan käyttää.

1. Nii parantaa ku sika juoksujaa.
2. Tunkijaa ku sika aijarakkoo.
3. Ky sika syitä löytää, millo maa jääs, millo kärsä kippee.
4. Nii o toimees ku sika soimees.
5. Mää, mää ja mäkätä männessäis.
6. Yks männöö kahetta, kaks ei mää kolmannetta ja kolmaais ei mää paritta.
7. Vapajaa ko lampaa sapa.
8. Nii rippuu ku sitta rattaapyörääs.

Muutama loru vielä jatkoksi:

Kylvetä ryllää,
älä pyri kyllää .
Syö rossui.
syö rummenii,
syö pehkui,
syö pelto-olkii.

Mää yskä Äskälää.
anna ämmii rykkii,
koukkuselkii kokkii,
partasuihe paukutella,
uuni päällä kykkii.

Ranna poika rallattaa, vaik ei uo leipäpallaa.
Isä männöö merele ja tuop pojale kallaa.

Lorut antoi **Eila Vanhakartano** Turusta.

Seuraavat sanonnat Raita Parkkunen on kerännyt erilaisista vanhoista aineistoista.

1. Aja olloo rupeis risovelemaa ko Uuvekirko miehe vemmel.
2. Muilaa puisti, saippuvaa sain, sano tyttö mammale puoiist tullessaa.
3. Kyl kynsii löytyy ku pyllyy syyhyttää.
4. Olpas paha näköne ko riie seinääst revästy ryökäle. (huonosti puettu mutta myös liikaa maalattu 1930-luvulla)
5. A se o joka paikaas ko sitta rattaa pyörääs.
6. Kaikkii muuta mie ossaa tehä, mut en täile (täi) länkii.
7. Miu syvämei väris niiko lampaa saparo, Paju Mikko sano ko pojat hänele ilkaa tekkiit.
8. En mie kaikkii rupuskoi syö, sano Vammeljärve mies ko hautajaisiis rusinasuppii tarjottii.
9. Katsoha ko enkelilöil o Päty tekemät kengät jalas, sano Nuutilaisii Hermaan ko iltamiis kuvaelmaa katseel.
10. Huomeen o päivä uus ja ens viikool niitä on kuus.
11. Päivä nauraa pimnee töitä. (Ei kannata jatkaa töitä yöllä)
12. Kiireheel ei saa ku kissapoikii.
13. O paremp kerra tehä ku kahist katsoo.
14. Narraa kissaa, kissaal o pitkä häntä.
15. Söishä kissakii kallooi, muttei kasteliis kynsijää. (Sille joka omi toisten töitä.)
16. Kissa kiitokseel ellää, koira pääsilitökseel. (Kiitoksen kipeälle)
17. Se kissaa kiittelöö, kell ei uo muuta elokasta. (omahyväiselle)
18. Kirppu lihais syököö, tää verra jälele jättäköö. (Kun tosissaan äkeentyi toiselle)
19. Kovvii pujje (puiden) välis o vaikija olla.
20. Et käy tuhma kans haastamaa ja vasika kans kiistaamaa, se o yks ja sama.
21. Älä tuppii - vierahasse kuppii. (Entisajan besserwiserille)
22. Talo ellää tavallaa ja vieraat tuloot ajallaa.
23. Paremp o vieras saattaa ku syöttää.
24. Vakka kantensa valitsee. Liekö sanottu: Vakka kanteen valitsoo.
25. Töhnys röhnyksen löytää.
26. Rakkaus ja lapset tuloot jälest päi. (Kun avioliitto "järjestettiin")
27. Sit vast toiseen tuntoo, ku yhtehine suolasäkki o syöty.
28. Varis ei uo lintu eikä puusniekka uo ihmine. (Puusniekka on leskiemännän nainut mies)
29. Liki ku on ni puskoo, etähääl ku on ni ammuu. (Anopin ja miniän suhteesta)
30. Syöpiks minja vai annetaaks kissale.
31. Korkia o kynnys tyttäre tulla takasii.
32. Hyvät hylkiit, huonot pyrkiit, keskikertaset ei kelvanneet. (Naimattomuuden syitä)
33. Ai kui paljo o puuhaa, ottaees aka luuhaa. (Vaimon hakuun kyllästynyt)

34. Mää herrooi kans marjaa, hävviit ropeheiskii. (Rove on tuohinen marja-astia)
35. Sitä ei ymmärä kirjelukijakkaa. (Pulmallinen asia)
36. Ei lisä luotaa lykkää. (Kannatti säästää)
37. Väärä penni viep suorankii pennin. (Ei kannata varastaa)
38. Rahal saap ja hyväl pääsöö.
39. Aika tavarän nautitsoo. (Älä heitä pois käyttökelpoista tavaraa)
40. Makuu o maailmaas paljokii, muttei köyhä kattilaas.
41. Äyri o ämmääl rahhaa ja silkää ei uo paikkaa. (Rahahuolien purkamista)
42. Laiska pyykki o lauvantaain. (Työt piti tehdä ajallaan)
43. Kerraalha laiska selkä katkijaa, virkee käyp viis kertaa. (Työt piti tehdä järjestyksessä)
44. Oma sika, oma papu, oma maku. (Joka yrittää, sillä on)
45. Tuuleel jos tulloo, ni vihellykseel männöö. (Tilapäinen onnenpotku ei auta)
46. Ei pahale maale paljo hallaa huoli. (Vanha sairastuu herkästi)
47. Paljo o työtä vanhetees ja vanhaan on vakia ellää.
48. Huonoost tei ku talvele läksi ku ei kykene muuta ku ropeheel kiukahalle. (Vanhus talven kylmyydessä)
49. Vanha tallele pannoo. (Huonosta muistista)
50. Voi vanhooi päivii, voi nuorta ikäjäi.
51. Kyl maailma opettaa, jos ei muuta ni tasaseel maal kävelemmää.
52. Ei vanha koira valetta hauku. (Vanhus on viisas)
53. Syksyne yö ajjaa yheksääl hevoseel.
54. Enne Maariaa ku rika (joki) avajaa, ni jälest kaks peittää.
55. On yötä yökötellä Anni päivä aikaan.
56. Ei ne uo varastettu eikä kunna rahoil ostettu.
57. Itätuul viep kalan kattilaastkii.
58. Siin o vihane mies, sitä ei hirvii haastattaa ku hevose seläs ja kirves kääees.
59. Astu sissää, on siint tult muitakii.
60. Kylhä minjan hyvä ois, jos anoppi nii pittää.
61. Syksyyl käyp morsiammii sauvoinnee nii utunnaa, jot ko toise selkä peityy ni jo toise vatsa näkkyy. (Morsiamien " antien" keruusta. Sauva on kaaso.)
62. "Tää sen morsii moikale, keräperä keikale, tallais vikkaa, lankeis likkaa, vaik olliit uuvet lankut jalkoi al." (Toivolassa kaatui morsian syksyllä talon kuraisella pihalla. Sanontaa on käytetty yleisesti. Keräperän tilalle ronskimpi laittoi sanan "keräperse".)
63. Nii tuttu mies, nii tuttu mies. mut ku ei tunne ni ei tunne.
64. Maal ko o myrsky ni merel o kaks.
65. Mei Sergei ei muuta ku propsii, propsii, miu tahtois poikalapsii, sano Bobrova rouva. (Liekö herra Bobrov ollut innokas propsien ostelija ja ehti vähän olla kotona.)
66. Turkittomal o ain tuul pohjoseest.
67. Inolaiset o niiko venäläiset: heinii syövät, olkii ostaat, keväheel lehmii hännääst nostaat.
68. Hailii happamii, inolaisii tappamii. Viis markkaa sata, pytyst senko lapa.
69. Ni se o ruoka ku kerjäläise vatsaas jos ei saa yhtää levätä.
70. Ei sitä huoli olla ku musta kynne verra. (Jotakin tavaraa riittää pieni määrä)

Uusikirkkolaisia sanontoja

Sanonnat merkinnyt muistiin **Seija Kaukinen**, synt. 15.12.1936

Seija Kaukinen kirjoitti lähetteessään kuulleensa sanonnat kotonaan. Hänen äitinsä, **Aino Vesterinen**, (synt. 25.09.1908) on tallettanut niitä muistiin. Kirjoituspaperina on ollut käytetyn hyllypaperin toinen puoli. Aino Vesterinen on tallettanut Uudenkirkon murretta mm. radiopakinoissa muistelllessaan elämää Karjalassa ja evakkomatkoilla.

Aino Vesterinen ja Seija Kaukinen ovat kotoisin Uudenkirkon Inosta.

1. Hiileel hailii päähä, kurvile koko kekäle.
2. Mikä jääp terält, se jääp hamaraalkii.
3. Lahhoo ei saa huisuttaa eikä hulluu saa ärsyttää. Ne molemmat kaatuut pääle.
4. Siint ei uo ennää muuku ropehees kiukahalle.
5. Aika o rahhaa, ko kellon möi.
6. Paljo o vaivaa vanhetees, vanhaan o vaikee ellää.
7. Tul pahanäköne ko pörymerkki.

8. Syksyne yö ja kevähine päivä ne ajjaat yheksääl hevoseel.
9. Rahanha mies o kaik.
10. Nii o kiire ku kirpu tapos.
11. Korkea kotoinen kynnyks tyttösen takaisin tulla.
12. Tyttöön nauratti tyhjäksi, akkaan ei naurata asjakaa.
13. Ota puukko tupestais ja akka viereltäis, j os meinaat tarvitsevais.
14. Ai sie senkii sittanäppi.
15. Köyhyys ei uo koiruus.
16. Unest ei kekkoo saa.
17. Itä illaast yltyy.
18. Pakkane pöryst, paha ilma pakkaseest.
19. Mistäs köyhä kehnon ottaa.
20. lest o syöty köyhä pelto. (Köyhän sato on syöty etukäteen)
21. Rikkahaast hevosta, köyhästä naista.
22. Ei mikkää uo nii helppoo ku toista neuvoo.
23. Mää, mää ja mäkätä männessäis.
24. Paavaal syystä, kyntteel kevättä. Kaarlo talven katkasoo.
25. Nii etsii ko eilistä päivää.
26. Helmikuu hellät tuulet maaliskuu maksaa.
27. Missäs koira vanhettuu jos ei juossessaa.
28. Sie uot jo harmaa lampaa iäs.
29. Ei tauti tartu eikä rutto, jos ei Jumala salli.
30. Veshä paskan lääkkär o.
31. Rumathan ryysyillä koreilee.
32. Kukas lehmä puuhu nostaa.
33. Tyhjää puhheel ei uo päätä eikä häntää.
34. Pää tulloo vetäjä kättee.

Seija Kaukisen lähettämiä sanontoja on toimitettu Karjalan liitolle jo kerran marraskuussa 2000.

1. Makajaa ko sus koira syötyvää.
2. Ei se koiraa nii syö, jottei häntä jälele jää.
3. Vettä koirile vällii. (Kun koirat tappelivat.)
4. Haukkuha se koira papinkii.
5. Ei haukkuva koira pure.
6. Sitä koira kotinnaa pittää, miss o olt kolme yötä.
7. Koirakii peittää hännällä.
8. Työst työhö morsianta, unest unnee lasta.
9. Paremp kesä lehmätä ko joulu ukota.
10. Paha pappi saarnajaa itsestää.
11. Siin se tunnet tuhma miele, tulloo tuppaa, niistä nennää.
12. Se män, jot ei koira perrää hauku.
13. Rahal saap vaik rukkasi (mahdollisesti kieltävän vastauksen kosintaan).
14. Ei haukku loukkuu tie, jos ei halol päähä lyö.
15. Kyl routa porsaa kottii aijaa.
16. Oha sijal vikkoi, millo maa jääs, millo kärsä kippee.
17. Se o niiko kärtysä.
18. Eihä rahal pääse ko taivaa portile ast.
19. Tullooha syöpä (se, joka syö) säästäjällekii.
20. Ei uo karja katsomista, eikä lapse latsimista.
21. Eihä hinta hevosta korota eikä pitkä matka morsianta.
22. Ei panenta miel pääs kestä eikä kannettu ves kaivoos.
23. Oma kiitos haisoo.
24. Se kissaa kiittelöö, kel ei uo muuta elokasta.
25. Jos o hyvä mies, puhkase silmä. Jos o paha, puhkase molemmat.
26. Huutaa ko Parkala pukki.
27. Jos o paikka paika pääl, siit o markka marka pääl.
28. Ei laiva nii kuva lahes uo, jottei myötätuulta tuo.
29. Vanhaas o vara paremp.
30. Pien ja musta ko sauna lamppu.

31. Rokuto (siivoton, kunnoton).
32. Se o sellane lintukotolaine (laiha).
33. Se on ku korenta.
34. Niiko kannooi yöpuu.
35. Se o ko käpy.
36. Siin ei uo linnu nuokallista lihhaa.
37. Se o sellane kure ampuja (pitkä ja laiha).
38. Nii ko maahaa myönt.
39. Se ellää niiko toukka puuraaos.
40. Tuntooha sikakii syöttäjää.
41. Rahal saap ja hevoseel pääsöö.
42. Maal ko o myrsky, ni merel o kaks.
43. Ei piruks suurta huoli.
44. Nii o tiukaal ko Mannine ove välis.
45. Köyhyys ko tulloo tuppaa ovest ni rakkaus männöö ikkunaast ulos.
46. Rikkaus mahtuu peitto, köyhyys mättijää pöyvä päähä.
47. Kissatha ne naapuriis naivat.
48. Täi miehees, kirppu koiraas.
49. Tullooha mies räkänenäst, mut ei turha naurajaast.
50. Tolkkuha se pittää olla keräteeskii (kerjätessä), jottei mää kahta kertaa sammaa talloo.
51. Kuhilas pellool, saatto niityyl, tuli tuvas ja sulhane hevose seläs.
52. Suu säkkii myöte.
53. Hullule ja herrale ei pie kesetekosta näyttää.
54. Lippaamaal (kävellen) enne kirkkoo mäntii.
55. Rikkaat aijaat pää vempelhees.
56. Se o sellane kikatti.
57. Talvi ei mää tavoittaa, eikä kesä vesittää.
58. Rikas ruiskaa rahallaa, köyhä selkänahallaa.
59. Ei kannata männä merta etemmäaks kallaa.
60. Kiele pittuus matkaa.
61. Kerra tie, kahist katso.
62. Tyhjä pääle ko tallaat, hiukseis löyhähtää.
63. Munat (perunat) o viel maas ja Mikkeel mättijää pääle.
64. Eihä se puota ko luuva päält lattialle
65. Minkä tiet ni tervaa.
66. Syöttäi, juottai vorokka saahaa.
67. Kukkaa ei uo nii hyvä ko emo ja mikkää ei uo nii lämmi ko paita.
68. Se hamuvaa itsellee.
69. Mamma tikutti miu hiukset.
70. Älä lasta äksieraa.
71. Se o niiko potska (tynnyri), niiko tähkätukku.
72. Sen vertane männöö ko hevose kipijää.
73. Koha sain aahkuuin ajetuuks.
74. Se koira älähtää mihi kalikka kalahtaa.
75. Mantsikka mäeeel huutaa: Tuo sie neito nappimaa, punaposkii poimimaa, ennekko etana syöpi, musta mato muikkajaapi.
76. Joulu tulloo jouker kouker, pääsiäine päkker pukker.
77. Talvi tulloo tahallaa, kesä tulloo ko kerkijää.
78. Älä tie tallii ennekko sa at varsa hevose.
79. Jos uot ukko Uuveeltkirkoolt, tuo pöytää syömää varrii kaalii. Jos sisuksijaa is purroo käy makkaamaa.
80. Mie se laulan lapsen virren, pitemmän kuin seinähirren, julmemman ko juoniainen, lyhemmän ko siltapalkin.
81. Missäs koira vanheniis jos ei juossessaa.
82. Kene kenkä napsaa, sen suu matsaa.
83. Onha yötä yökötellä Annan päivän aikahista.
84. Pojastaha polvi muuttuu, tyttö ko synty ni tyhjä synty.
85. Talvi tulloo tappaa lapset, kesä tulloo antaa kengät.
86. Paremp maas ko tuhma suus.
87. Ei maa makkaa.

88. Enne mie luovu kullastain, enneko pulituuri pullostain.
89. Ukko uunilta urahti. kolliparta paukutteli: Onko sauna lämmitetty, vettä kivil läimäelty?
90. Suruks o täi sukas.
91. Kapustaal ko alottaa, ni lusikaal lopettaa.
92. Tupakii pitäis kanapatsii (tilkitä).
93. Vaattehii pitäis pursii (pestä), lahantka o karsinooint (pesusoikko kuivunut).
94. Tutisoo ko sittuva koira takapuol.
95. Totine ko Pokkine paskaal.
96. Rikkahaal o tyräkii, kahetkii kantaais jos Jumala antaais.
97. Poikavanha ko vanhenoo, se mieheen viel kelpajaa. Tyttövanha ko vanhenoo nii hevosekii pelkääät.